

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.961358

Geliş Tarihi (Received): 02.07.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 13.02.2022

Online Yayın Tarihi (Published): 30.03.2022

PROFESYONEL FUTBOLCULARIN MEVKİLERİNE VE ANTRENMAN YAŞLARINA GÖRE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Özlem Orhan^{1*}, Gönül Tekkurşun Demir¹, Murathan Buruş¹, Ebru Çetin¹

¹ Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Öz: Bu çalışmada profesyonel futbolcuların oyun içindeki mevkilerine ve antrenman yaşına göre kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma modelinin kullanıldığı çalışmaya Türkiye Futbol Federasyonu Profesyonel Ligi'nde (1., 2. ve 3. lig) oynayan 403 erkek futbolcu katılmıştır. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlama durumunun tespitini belirlemek amacıyla, futbolcuların mevkilerine göre normallik testi ve varyansların homojenliği incelenmiştir. Bunun için "Kolmogorov-Smirnov Testi" ve "Levene Testi" kullanılmıştır. Normal dağıldığı saptanan verilere parametrik testler uygulanmıştır. Bu bağlamda futbolcuların mevkileri ile kişilik özelliği arasındaki farklılığın tespit edilmesi için tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Post-Hoc test istatistikleri (Tukey HSD) ve futbolcuların antrenman yaşı ile kişilik özelliği arasındaki ilişkinin tespiti için "Pearson Çarpım Moment Korelasyon Testi" kullanılmıştır. Araştırmada kalecilerin, orta saha oyuncularına göre nörotiklik puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Orta saha oyuncularının deneyime açıklık puanlarının kaleci, forvet ve savunma oyuncularınkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca antrenman yaşı ile dışa dönüklük arasında negatif yönde düşük düzeyde; antrenman yaşı ile yumuşak başlılık, özdenetim, deneyime açıklık ve nörotiklik arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada futbolcuların mevkilerine ve antrenman yaşına göre kişilik özelliklerinin anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, antrenman yaşı, kişilik özellikleri.

EVALUATION OF PERSONAL TRAITS OF PROFESSIONAL FOOTBALL PLAYERS ACCORDING TO THEIR POSITION AND TRAINING AGE

Abstract: In this study, it was aimed to evaluate the personality traits of professional football players according to their positions and training ages. 403 male footballers who played in the Turkish Football Federation Professional League (1., 2., 3. lig) participated in the study. Personal information Form and Big Five Personality Traits Scale were applied to the participants. In order to determine the condition of the data meeting the prerequisites of the parametric tests, normality test and homogeneity of variances were examined according to the positions of the football players. For this, "Kolmogorov-Smirnov Test" and "Levene Test" were used. Parametric tests were applied to the data found to be normally distributed. In this context, one-way analysis of variance (ANOVA), Post-Hoc test statistics (Tukey HSD) were used to determine the difference between the positions of the football players and their personality traits, and the "Pearson Product Moment Correlation Test" was used to determine the relationship between the training age of the football players and their personality traits. It was found that the openness to experience scores of midfielders were significantly higher than those of goalkeepers, strikers and defenders. In addition, there is a low negative level between training age and extraversion; On the other hand, a low level of positive correlation was found between training age and agreeableness, self-control, openness to experience and neuroticism. In the present study, it was concluded that the personality traits of the football players differ significantly according to their positions and training age.

Key Words: Football, training age, personality traits.

*Sorumlu Yazar: Prof. Dr. Özlem Orhan., E-mail: oarlan@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Futbol dünyada en popüler takım oyunu olarak kabul edilmektedir. Günümüz futbolu daha karmaşık teknik becerilere, taktiksel düşüncedeki gelişmeye ve fiziksel ihtiyaçlardaki artışa dayanmaktadır. Bu durum futbolcuları psikolojik olarak zorlamaktadır (Gifford, 2009). Bireyin sosyalleştiği çevrenin, doğuştan getirdiği kalıtsal özelliklerinin, içsel dürtülerinin ve alışkanlıklarının etkisi ile kişilik özelliklerinin şekillendiğini söylemek mümkündür. İyi bir performans için sporcunun hem fiziksel hem de psikolojik özelliklerinin geliştirilmesi ve amaca uygun biçimde belirli bir seviyeye yükseltilmesi ön koşuldur (Konter, 2003). Profesyonel sporcuların kendi branşlarında başarılı olmalarını sağlayan kişilik özelliklerine sahip olma olasılıkları performans için önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Kişilik ile performansın bazı yönleri arasında pozitif ilişki olduğu belirtilmektedir (Adel ve ark., 2013). Kişilik bireyin özel ve ayırıcı davranışlarını içermektedir. Kişilik özelliklerine göre kişilerin spora yönelmesi, beklentileri, maçlarda ve zor şartlarda gösterdikleri sabır ve azim, etkilenme biçimleri ve düzeyleri farklılık gösterebilir (Allen ve ark., 2013). Nitekim sporcuların spor ortamında geçirdiği zamanın, savunma-hücum pozisyonlarının, spor ortamının kişilik özelliklerinin oluşumunu etkilediği söylenebilir (Cox ve Yoo, 1995). Sporcuların kişilik özellikleri, onların potansiyelini ve performans kapasitesini ortaya çıkarması yönünden kritik kıstaslar arasındadır (Frank ve ark., 2007). Bunun yanı sıra kişilik özelliklerini göz önünde bulundurmamak ve seçilen branşta doğru mevkide yer almak sporcunun geleceği için önemli görülebilir.

11 kişi ile oynanan ve takım sporu olan futbolda, her oyuncunun bir mevkisi bulunmaktadır. Mevkiler futbolcuların özelliklerine ve görevlerine göre adlandırılmaktadır. Futbol oyunu, hücum ve defans prensiplerinden oluşmaktadır. Hücum ve defans sırasında, belirlenen taktik ve strateji doğrultusunda iki takım birbirinin kalesine gol atmak üzere efor sarf etmektedir. Kendi takım arkadaşlarıyla paslaşarak, rakip takıma gol atmayı amaçlayan futbolcular hücum yaparken, diğer takım oyuncuları ise topun kendi kalelerine atılmasına engel olmak için savunma yapmaktadırlar. Hücum ve savunma sırasında, futbolcu oynadığı mevkinin özelliğine göre performansını sergilemektedir. Futbolcuların sportif performanslarını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden birisi de kişiliktir (Ekstrand ve ark., 2003). Koger (2007) futbolcuların oynadıkları mevkiye göre farklı kişilik özelliklerinin olabileceğini belirtmiştir. Richard ve ark., (2006) başarılı futbol performansı gösterebilmek, sürdürebilmek için kişilik özelliklerinin ve psikolojik faktörlerin etkili olabileceğini öne sürmüştür. Kişilik, bireyin kendine özgü eylemlerinin ardında yatan, psikolojik ve biyolojik ilişkilerin karmaşık etkileşimi ile oluşan, çevreye özgün dinamik (sürekli değişen, gelişen) davranış özelliğidir (Millon ve Davis, 1996). Diğer bir ifadeyle kişilik, bireyin “duyuş, düşünüş, davranış” stilleri üzerinde etkisi bulunan faktörlerin kendine has görüntüsü olarak tanımlanmaktadır. Yaşam boyunca içsel ve dışsal pek çok uyarının tesirinde kalan kişilik, “bireyin biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinilmiş bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranışlarını içine alır” (Tınar, 1999).

Sporcuların antrenman ve yarışmalar sırasında taktik ve stratejileri uygulaması için çeşitli becerilere sahip olması gereklidir. Ancak sporcular her zaman potansiyellerini kullanacak ve kontrol edecek becerilere sahip olamayabilirler (Demontrond ve ark., 2006) ve aynı zamanda bu beceriler çeşitli değişkenler tarafından değiştirilebilir. Futbolda zihinsel becerilerle ve kişilikle ilişkilendirilebilecek önemli değişkenlerden birisi de oyun pozisyonudur. Her pozisyonun kendi psikolojik talepleri vardır (Cox ve Yoo, 1995). Farklı oyun pozisyonlarındaki oyuncuların farklı psikolojik beceri seviyelerine sahip olma eğiliminde oldukları söylenebilir. Hücum pozisyonundaki futbolcuların, savunma pozisyonlarındaki oyunculara kıyasla önemli ölçüde duygusal dengesizliğe sahip olduğu belirtilmiştir (Jooste ve ark., 2014). Cox ve Yoo

(1995) seçilmiş psikolojik beceriler ile Amerikan futbolu oyuncularının oyun pozisyonları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Anksiyete kontrolü, konsantrasyon ve güven açısından yan ve arka saha oyuncuları arasında önemli farklar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca anksiyete kontrolü için hücum ve savunma oyuncuları arasında da önemli farklılıklar gözlemlemiştir. En tutarlı gözlem olarak, takımdan (hücum/savunma) bağımsız olarak, yan ve arka saha oyuncuları arasında psikolojik becerilerde bir fark olduğu dikkat çekmektedir (Cox ve Yoo, 1995). Futbolcuların mevkilerine göre, psikolojik beceri profillerinin değerlendirildiği bir başka çalışmada ise, forvetlerin motivasyon, güven ve aktivasyon açısından diğer mevkilerde oynayan futbolculara göre daha iyi performans gösterdiği belirtilmiştir. Savunma oyuncuları, gevşemede diğer pozisyon gruplarını geride bırakırken, orta saha oyuncularının en düşük psikolojik beceri seviyesi gösterdiği bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları, psikolojik beceriler açısından mevkisel farklılıkların var olduğu hipotezine destek sağlamıştır (Najah ve Rejeb, 2015). Aynı zamanda kişilik özellikleri üzerinde sporcuların yaşının ve antrenman yaşının da etkin olduğu belirtilmektedir (McCrae ve Costa, 2008). Schaubhut ve ark., (2006) yaptığı araştırmada profesyonel Amerikan futbolcularının farklı pozisyonlardaki oyuncuları arasında bazı kişilik farklılıkları olduğu tespit edilmiştir. Elman ve McKelvie (2003) dışadönüklüğün, duygusal kararlılığın, sert fikirliliğin ve gruba bağımlılığın kolej futbolcularının performansı üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Buna karşın, yapılan bazı araştırmalarda futbolda pozisyona özgü oyun ile çeşitli psikolojik özellikler arasında anlamlı bir fark olmadığını belirten çalışmalara da rastlanmaktadır (Jooste ve ark., 2014; Kurt ve ark., 2012).

Tüm bu bilgiler ışığında, sporcuların takımdaki pozisyonu ve takım olabilme becerisi, sportif performansına göre kişilik özelliklerinin dikkate alınması önemi vurgulanmaktadır (Eagleton ve ark., 2007; Ravizza, 2002). Çünkü sportif performansın kişilik özellikleri ile doğrusal bir ilişki gösterdiği belirtilmektedir (Blanco ve ark., 1999). Buna bağlı olarak futbolda oyuncuların maç içindeki mevkilerinin ve antrenman yaşlarının, kişilik özelliklerine göre incelenmesinin önemli olduğu görülmektedir. Çünkü, futbol oyuncularının mevkilerinin ve antrenman yaşlarının performanslarını etkileyebileceği düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, Türk futbolcuları üzerinde kişilik özelliklerinin, mevki ve antrenman yaşı kapsamında değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Takım sporu olan futbolda, futbolcuların deneyimlerinin ve oyundaki mevkilerinin, sporcuların hem bireysel performansını hem de takım performansını etkileyebileceği, bunun da kişilik özelliklerinden beslenebileceği düşünülürse, futbolcuların mevkilerine ve antrenman yaşına göre kişilik özelliklerinin incelenmesi önemlidir. Bu bağlamda, yapılan bu çalışma ile Türkiye'deki profesyonel futbolcuların mevkilerine ve antrenman yaşına göre kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan model, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada var olan olguyu tespit etmeyi amaçlayan nicel araştırma modellerinden tarama yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2007). Bu bağlamda Gazi Üniversitesi Etik Komisyon onayının (Kod No: 2021 – 661) alınmasından sonra veriler Google Formlar üzerinden internet ortamında toplanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmaya, Türkiye Futbol Federasyonu Profesyonel Ligi'nde 1., 2., 3. ligde oynayan ve yaşları ortalaması 25.37 ± 5.31 yıl olan 403 erkek futbolcu katılmıştır. Araştırmanın çalışma

grubunun etki büyüklüğü "G. Power-3.1.9.2" analizi ile incelenmiştir. Yapılan güç analizinde etki büyüklüğü 0.25 ve anlamlılık düzeyi .05 alındığında, toplam 403 futbolcunun etki gücünün % 98 olduğu tahmin edilmiştir (Cohen, 2013). Çalışma grubunun seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme araştırmacı tarafından belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan çalışma grubunun seçilmesidir. "Ölçüt araştırmacı tarafından oluşturulur ya da daha önceden hazırlanmış ölçütler listesi kullanılabilir" (Marshall ve Rossman, 2014). Bu bağlamda araştırmaya dahil edilen grupta, katılımcıların profesyonel futbolcu olması ve erkek futbolcu olması kriterleri gözletmiştir.

Veri Toplama Araçları

Google Formlar üzerinden çevrimiçi olarak katılımcılara Kişisel Bilgi Formu ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği (Horzum ve ark., 2017) uygulanmıştır. Profesyonel futbolcular yazılı olarak çalışmanın amacı ile ilgili detaylı olarak bilgilendirilmiştir. Bu bağlamda katılımcılara, cevap verirken kendilerini düşünerek gerçek bilgiyi vermelerinin beklendiği, araştırmanın bilimsel olduğu yazılı olarak anlatılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda futbolcuların antrenman yaşına ve hangi mevkide oynadığına yönelik iki tanımlayıcı soru ek olarak yer almaktadır.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği: Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması Horzum, Ayas ve Padır (2017) tarafından yapılan Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 10 maddeden ve 5 faktörden oluşmaktadır. 5'li likert tipindeki ölçeğin 1 ve 6. maddesi Dışadönüklük, 2 ve 7. maddesi Yumuşakbaşlılık, 3 ve 8. maddesi Özdenetimlilik, 4 ve 9. maddesi Nörotiklik, 5 ve 10. maddesi ise Deneyime Açıklık alt boyutlarını oluşturmaktadır. Dışadönüklük alt boyutunun güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .75, Yumuşakbaşlılık alt boyutunun güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .58, Özdenetimlilik alt boyutunun güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .61, Nörotiklik alt boyutunun güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .52 ve Deneyime Açıklık alt boyutunun güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .53 olduğu saptanmıştır. Beş Boyutlu Kişilik Ölçeğinin yapı geçerliliğinin saptanması amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) sonuçlarının iyilik uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2/sd=2.48$; RMSEA=.07; CFI=.93; GFI=.91). Yapılan DFA sonucunda ölçekten çıkarılan madde olmamıştır.

Dışadönüklük alt boyutu, bireyin cana yakın ve enerjik oluşunu, sosyalleşme, olumlu hislere yatkın olma düzeyini temsil etmektedir. Dışadönüklük düzeyindeki düşük olan bireylerin daha sessiz, içine kapanık, utangaç ve çekingen davranışlar gösterir. "Kısaca dışadönük bireyler eğlenmeyi seven, konuşkan, şakacı, sosyal ve sevecen kimselerdir. İçedönük bireyler ise sessiz, mesafeli, çekingen, pasif ve yalnızlığı seven kimselerdir" (McCrae ve Costa, 2008).

Yumuşak başlılık: kişilik özelliği bireyin çevresindekilerle ilişkisini, çevresindekilerle iş birliğini temsil eder. Yumuşak başlılık kişiler çevresindekilere yakın davranan güvenilir eğilimindeki bireylerdir. Yumuşak başlılık düzeyi düşük olan bireylerin kavgacı, iş birliğine uzak ve sert yapıları vardır (Glass ve ark., 2013).

Özdenetim: Kişilik özelliği kişinin planlı ve dikkatli olma durumunu, kendi öz kontrolünü yapabilme düzeyini temsil eder. "Özdenetim sahibi bireyler dürtüleri üzerinde kontrole sahip, çalışkan, azimli, işine düşkün, düzenli, hırslı ve hedeflerine ulaşmak konusunda çalışkan kimselerdir." Özdenetim düzeyi düşük bireylerin dürtülerine göre harekete geçmesi, dağınık, plansız, disiplinsiz ve sorumluluklarını erteleyen bireyler olması beklenir (John ve ark., 2008).

Nörotizm: Kişilik özelliği yüksek olan bireylerin duygusal açıdan dengesizlik yaşaması, kaygı düzeyinin yüksek olması, endişeli olması, depresyon, endişe, stres ve öfke gibi olumsuz duygularının yüksek olması beklenir. Nörotizm düzeyi düşük olan bireylerin ise, kaygı düzeyinin ve depresyonunun düşük olması, sakin ve rahat olması beklenir (Glass ve ark., 2013).

Deneyime açıklık: Kişilik özelliği “deneyime açıklık, entelektüel etkinliklere katılma, yeni duygu ve düşüncelere açık olma eğilimini temsil etmektedir. Entelektüel ilgi, estetik duyarlılık, hayal gücü, esneklik ve geleneksel olmayan tutumlarla ilişkilidir.” Deneyime açık olan bireyler genellikle yeni deneyimlere açık olan, öğrenmeye meraklıdır. Deneyime açık olma düzeyi düşük olan bireylerin muhafazakâr, yeniliğe kapalı olması, öğrenmeye ilgisiz olması beklenir (Glass ve ark., 2013).

Verilerin Analizi

Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlama durumunun tespitini belirlemek amacıyla, sporcuların mevkilerine göre normallik testi ve varyansların homojenliği incelenmiştir. Bunun için “Kolmogorov-Smirnov Testi” ve “Levene Testi” kullanılmıştır. Bu testlere göre verilerin normal dağıldığı ve verilerin -1 ile +1 aralığında olduğu, saptanmış ve bu yüzden parametrik testlerden yararlanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların kişilik özelliği puanlarının tespiti için aritmetik ortalama (\bar{x}), standart sapma (ss) kullanılmıştır. Bu bağlamda, futbolcuların mevkileri ile kişilik özelliği puanları arasında farklılığının olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Post-Hoc test istatistikleri (Tukey HSD), futbolcuların antrenman yaşı ile kişilik özelliği puanları arasındaki ilişkinin tespiti için ise “Pearson Çarpım Moment Korelasyon Testi” kullanılmıştır. Uygulanan istatistik testlerde güven düzeyi .05 olarak esas alınmıştır. Bu istatistiksel analizler, SPSS 23 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde elde edilmiş olan verilerin istatistiksel olarak analizleri sonucunda ortaya çıkan bulguları yer almaktadır.

Tablo 1. Futbolcuların mevkilerine göre kişilik özelliklerinin tek yönlü varyans analizi tablosu

	Mevki	Grup	n	\bar{x}	K.T	KO	F (3,399)	p	Fark
Dışadönüklük	Kaleci	a	73	6.49	1094.010	1.145	.418	.74	-
	Savunma	b	119	6.73					
	Forvet	c	103	6.73					
	Orta Saha	d	108	6.63					
Yumuşak başlılık	Kaleci	a	73	7.59	1526.887	3.220	.841	.47	-
	Savunma	b	119	8.05					
	Forvet	c	103	7.88					
	Orta Saha	d	108	7.86					
Özdenetimlilik	Kaleci	a	73	7.41	974.644	5.476	2.242	.08	-
	Savunma	b	119	7.83					
	Forvet	c	103	7.34					
	Orta Saha	d	108	7.69					
Nörotiklik	Kaleci	a	73	5.89	1834.799	13.636	2.965	.03*	a*-d
	Savunma	b	119	5.07					
	Forvet	c	103	5.47					
	Orta Saha	d	108	5.05					
Deneyime Açıklık	Kaleci	a	73	6.39	1291.107	127.054	39.264	.00*	d*a-c-b
	Savunma	b	119	5.78					
	Forvet	c	103	6.05					
	Orta Saha	d	108	8.17					

p<.05

Tablo 1’de profesyonel futbolcuların mevkilerine göre kişilik özelliklerinin incelendiği tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yer almaktadır. Tabloda anlamlı farklılığın kaynağı * ile gösterilmiştir. Analiz sonucunda kalecilerin Nörotiklik puanlarının (\bar{x} =5.89) orta saha oyuncularının (\bar{x} =5.05) Nörotiklik puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F_{(3,399)}=2.965$, $p<.05$). Orta saha oyuncularının Deneyime Açıklık puanlarının (\bar{x} =8.17), kaleci (\bar{x} =6.39), forvet (\bar{x} =6.05) ve savunma (\bar{x} =5.78) oyuncularının Deneyime Açıklık puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($F_{(3,399)}=39.264$, $p<.05$).

Tablo 2. Futbolcuların antrenman yaşı ile kişilik özellikleri ilişkisi analizi

		Antrenman yaşı	Dışadönüklük	Yumuşakbaşlılık	Özdenetimlilik	Nörotiklik	Deneyime Açıklık
Antrenman yaşı	r	1	-.186	.228	.192	.184	.130
	p		.00*	.00*	.00*	.00*	.00*

p<.05

Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Testi sonucunda futbolcuların antrenman yaşı ile Dışadönüklük ($r=-.186$, $p<.05$) arasında negatif yönde, Yumuşakbaşlılık ($r=.228$, $p<.05$), Özdenetim ($r=.192$, $p<.05$), Nörotiklik ($r=.184$, $p<.05$) ve Deneyime Açıklık ($r=.130$, $p<.05$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada profesyonel futbolcuların mevkilerine ve antrenman yaşına göre kişilik özelliklerinin ortaya konması amaçlanmış, mevkilere ve antrenman yaşına göre futbolcuların kişilik özelliklerinde belirgin farklılıklar tespit edilmiştir.

Araştırmanın ilk bulgusunda profesyonel futbolcuların mevkilerine göre kişilik özellikleri incelenmiş ve kalecilerin nörotiklik puanlarının, orta saha oyuncularının puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre kalecilerin orta saha oyuncularına kıyasla daha fazla öfke, endişe, kaygı gibi olumsuz duygulara sahip olduğu söylenebilir. Buna neden olarak kalecilerin, kaleyi savunmada takımdakilere oranla, daha çok bireysel sorumluluk üstelenmesinden, genellikle tek başına atılan topun kaleye girmesini engellemek zorunda kalmasından ve gol kaçırmaları durumunda takımını dezavantajlı duruma düşüreceği inancından kaynaklandığı söylenebilir. Nörotiklik düzeyi daha yüksek olanların duygusal açıdan dengesizlik yaşadığı, kaygı düzeyinin yüksek olduğu, endişeli olduğu ve depresyona maruz kaldığı belirtilmektedir (Glass ve ark., 2013). Amerikan futbolunda oynanan pozisyonlar ve psikolojik beceriler hakkında yapılan araştırmanın sonucunda, sporcuların karakterleri ile oyunlardaki pozisyonları arasında olumlu ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Cox ve Yoo, 1995). Frank ve ark., (2007) lise, üniversite ve profesyonel seviyede oynayan 60 erkek futbolcu üzerinde yaptığı çalışmada, bazı kişilik özelliklerinin oyun tarzlarıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle de defans oyuncularının diğer mevkilerde oynayan oyunculara göre daha dışa dönük olduklarını tespit etmişlerdir. Farklı pozisyonları futbolcuların farklı psikolojik becerilere sahip olma eğiliminde oldukları belirtilen çalışmada; hücum pozisyonundaki oyuncuların savunma oyuncularına göre daha nörotik oldukları belirtilmiştir (Najah ve Rejeb, 2015). Ayrıca araştırmada elde edilen bulgular arasında orta saha oyuncularının deneyime açıklık puanlarının, kaleci, forvet ve savunma oyuncularının puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre orta saha oyuncularının sürekli değişen durumları karşılamak için kaleci, forvet ve savunma oyuncularına kıyasla, “daha hızlı karar verme, esneklik, geleneksel olmayan tutumlara” daha fazla eğilimli olduğu ve

yeniliğe daha fazla açık olduğu söylenebilir. Andrew ve arkadaşlarının (2007) ragbi oyuncularıyla yaptığı araştırmada, orta saha oyuncularının, kanatlar ve yan oyunculara kıyasla seçilmiş yedi psikolojik beceriden daha iyi performans gösterdiğini bulmuşlardır. Futbol gibi farklı mevkilerin ön plana çıktığı spor dallarında, oynanan mevkinin gerekliliği olan teknik/taktik etkenlerin sporcuların kişilik özellikleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca kişilik özelliklerinin takım ve bireysel sporlarda da psikolojik yapı olarak farklılıkları doğurduğu belirtilmektedir (Cox, 2007). Amerikan futbolcuları (n=829 erkek futbolcu) üzerinde yapılan bir çalışmada ise, hücum ve savunma oyuncuları arasında kişilik farklılıkları tespit edilmiştir (Schaubhut ve ark., 2006). Tatar ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmada futbol, basketbol, voleybol ve hentbol oynayan sporcuların kişilik özellikleri incelenmiş ve futbolcuların diğer takım sporu yapanlara göre daha uzlaşmacı, daha yumuşak başlı, daha sorumluluk sahibi olduğunu saptamışlardır. Tosunoğlu ve arkadaşları (2006) takım sporları (basketbol, futbol, voleybol, hentbol) ile uğraşan 331 sporcu üzerinde yaptıkları çalışmada sporcuların kişilik özelliklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda futbolcuların en yüksek nevrotik puana sahip olduğunu bulmuşlardır. Mevkiye bağlı kişilik farklılıklarının değerlendirildiği başka bir çalışmada, takım sporları (futbol, basketbol, voleybol) için sadece hücum ve savunma oyuncuları arasındaki farklılık olduğu belirtilmiştir (Beckmann ve Trux, 1991). Bunun yanı sıra sadece futbol özelinde bakıldığında belirli bir pozisyonda oynamak, genellikle belirli görevlere sahip olmayı (örneğin, topu yakalama) veya belirli bir alandan sorumlu olmayı (örneğin, sol orta) gerektirebilir. Bu nedenle, farklı mevkiler bu mevkilerde oynayan sporcular için farklı talepler de ortaya çıkarabilmektedir. Buna örnek olarak, ilgili beceriler (Karcher ve Buchheit, 2014; Rogulj ve ark., 2005), fiziksel talepler (Fields ve ark., 2018) ve bireysel psikolojik özellikler (Beckmann ve Trux, 1991; Cox ve Yoo, 1995; Rogulj ve ark., 2005) sayılabilir.

Araştırmanın diğer bulgusunda profesyonel futbolcuların antrenman yaşındaki artış ile dışa dönüklük arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Profesyonel futbolcuların antrenman yaşı arttıkça daha çok içine kapandığı ve daha az sosyalleştiği söylenebilir. Buna neden olarak futbolcuların daha çok kendi performansına odaklanmasından ve daha az sosyalleşme eğilimi göstermesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Araştırmada profesyonel futbolcuların antrenman yaşı ile yumuşak başlılık, özdenetim, deneyime açıklık ve nörotiklik arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre katılımcıların antrenman yaşı arttıkça yumuşak başlılık, özdenetim, deneyime açıklık ve nörotiklik düzeyinin arttığı söylenebilir. Antrenman yaşı zamanla artan futbolcuların, çevresindekilerle olumlu ilişkiler kurduğu, planlı ve dikkatli olduğu, kendi öz kontrolünü sağladığı, yeni deneyim ve düşüncelere açık olduğu ifade edilebilir. Öte yandan futbolcuların antrenman yaşı ve nörotiklik düzeyi arasındaki paralel artış, futbolcuların duygusal açıdan dengesizlikler yaşadığının ve olumsuz duygulara maruz kaldığının göstergesi kabul edilebilir. Buna göre yaşta meydana gelen artışın kişilik özellikleri üzerinde etkili olabileceği söylenebilir. Araştırma bulguların benzer olarak, sporcuların kişilik özellikleri üzerine yapılan çalışmalarda, spor yapanların gelişime açıklık ve psikolojik dayanıklılık ortalama puanlarının, spor yılına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve genel itibarı ile spor yapma süresi arttıkça nörotiklik, gelişime açıklık ve psikolojik dayanıklılık ortalama puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Şar, 2016). Antrenman yaşı belirli bir seviyenin üstünde olan sporcuların sergilediği tavrın, kişiliğin ve performansın üzerinde etkili olabilmektedir (Jackson ve ark., 2010). Zoudji ve ark., (2010) futbolda antrenman yaşının etkisini araştırdıkları çalışmada, antrenman yaşının ve deneyimin baskıların üstesinden gelmede, özdenetim sağlamada etkin olabileceğini ve buna bağlı olarak performansı etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Erim ve Küçük (2017) tarafından kadın milli boksörler üzerinde yapılan çalışmada, antrenman deneyimi daha fazla olan A milli sporcuların, genç ve yıldız milli sporculara göre psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu

saptanmıştır. Araştırma bulgularından farklı olarak Koç (2004) profesyonel futbolcuların antrenman yaşının arttıkça, futbolcuların hissettiği kaygı düzeyinin (nörotizmin) azaldığını ve sporcuların duygularını daha fazla kontrol edebildiğini bulmuştur.

Araştırmada, kalecilerin nörotiklik puanlarının belirgin şekilde yüksek olduğu görülmüş ve orta saha oyuncularının deneyime açıklık puanlarının, kaleci, forvet, savunma oyuncularından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada antrenman yaşındaki artışla dışa dönüklüğün azaldığı, yumuşak başlılık, özdenetim, deneyime açıklık ve nörotikliğin ise arttığı bulunmuştur. Buna göre futbolcuların oyun içindeki mevkilerinin ve antrenman yaşının kişilik özelliklerinin belirleyici bir özelliği olduğu düşünülmektedir.

Futbol bugün dünyada en popüler takım sporu olarak kabul edilmektedir. Bu popülerlik futbolcuların hem bedensel hem de psikolojik olarak daha çok etkilenmelerini sağlamaktadır. Dünya kupası ve Avrupa Şampiyonasında atılan penaltı atışlarının incelendiği bir çalışmada psikolojik faktörlerin ve kişiliğin performansı etkilediği belirtilmiştir (Jordet ve ark., 2007). Ayrıca Baba ve ark., (2018) sporcuların çevreden algıladığı olumlu dönütlerin, sporcuların sportif performansını ve sporcu kişiliğini olumlu yönde etkilediğini vurgulamıştır. Bu bağlamda sporcuların çevresiyle, antrenmanda ve maçta yaşadığı her şey onların kişilikleri üzerinde etkili olabilmektedir ya da tam tersi sporcuların kişilik özellikleri oyun karakteristiğini etkileyebilmektedir (Cox ve Yoo, 1995). Oyuncuların kişilik özelliklerini bilmek sahada oluşabilecek durumlara karşı futbolcuları anlamaya ya da oyun kalitesini artırmaya yardımcı olabilir. Farklı pozisyonların gerektirdiği psikolojik baskı kişilik özelliklerini etkileyebilir. Aynı zamanda davranış eğilimlerini belirlemek ve tipik davranışlar hakkında bilgi sahibi olmak özellikle antrenman yaşı az olan sporculara etkili müdahaleler oluşturmak için gerekli olabilir. Antrenörlerin bu durumun farkında olması ve uzun vadede sportif performans için kişilik özelliklerini göz önünde bulundurması özellikle takım sporlarında genel başarı için önemlidir. Bu nedenle, futbolcuların mevkilerine ve antrenman yaşına göre kişilik özellikleri hakkında antrenörlerin bilgilendirilmesi ve futbolcuların kişilik özelliklerini göz önünde bulundurarak değerlendirmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Adel, M., Reza, N., Farideh, S. (2013). The relationship between personality traits and sport performance. *European Journal of Experimental Biology*, 3(3),439-442.

Allen, M.S., Greenlees, I., Jones, M.V. (2013). Personality in sport: A comprehensive review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 6, 184–208.

Andrew, M., Grobbelaar, H.W., Potgieter, J.C. (2007). Sport psychological skill levels and related psychological factors that distinguish between rugby union players of different participation levels. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 29, 1-14.

Baba, H., Namlı, S., Demir, G.T. (2018). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporcu kimlikleri ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(7), 179-196.

Beckmann, J., Trux, J. (1991). Wen lasse ich wo spielen? *Sportpsychologie Germany*, 5(3), 18–21.

Blanco, S., Hill, C.D., Piedmont, R.L. (1999). Predicting athletic performance using the five-factor model of personality. *Personality and Individual Differences*, 27, 769-777.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Atıf İndeksi.

- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New York: Academic press.
- Cox, R.H. (2007). *Sport psychology: Concepts and Applications*. 6 th ed, New York: McGraw-Hill.
- Cox, R.H., Yoo, H.S. (1995). Playing positions and psychological skill in american football. *Journal of Sport Behaviour*, 18(3), 183-194.
- Demontrond, P., Fournier, J., Vaire-Douret, L. (2006). Optimal psychological states in french sport settings: flow in sports. In J. Mohan, M. Sehgal (Eds.), *Health Psychology: Recent Perspectives* (pp. 125-129). New Delhi: Abijheet Publications.
- Eagleton, J.R., McKelvie, S.J., De Man, A. (2007). Extraversion and neuroticism in team sport participants, individual sport participants, and non-participants. *Perceptual and Motor Skills*, 105, 265-275.
- Ekstrand, J., Karlsson, J. ve Hodson, A. (2003). *Football medicine*. United Kingdom: Taylor & Francis.
- Elman, W., McKelvie, S. (2003). Narcissism in football players: Stereotype or reality. *Athletic Insight*, 5(1), 38-46.
- Erim, V., Küçük, H. (2017). Farklı kategorideki kadın milli boksörlerin psikolojik dayanıklılıklarının karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 147- 154.
- Fields, J.B., Merrigan, J.J., White, J.B., Jones, M.T. (2018). Body composition variables by sport and sport-position in elite collegiate athletes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 32(11), 3153–3159.
- Frank, M., Webbe, S., Ochs, R. (2007). Personality traits relate to heading frequency in male soccer players. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 1, 379-389.
- Gifford, C. (2009). *Football*. London: Evans Publishing.
- Glass, R., Prichard, J., Lafortune, A., Schwab, N. (2013). The influence of personality and facebook use on student academic performance, *Issues in Information Systems*, 14(2), 119-126.
- Horzum, M.B., Ayas, T., Padır, M.A. (2017). Beş faktör kişilik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*. 7(2). 398-408.
- Jackson, B., Dimmock, J.A., Gucciardi, D.F., Grove, J.R. (2010). Relationship commitment in athletic dyads: Actor and partner effects for big five self- and other-ratings. *Journal of Research in Personality*, 44, 641–648.
- John, O.P., Naumann, L.P., Soto, C.J. (2008). Paradigm shift to the integrative Big Five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues. In O. P. John, R. W. Robins, L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research*, The Guilford Press.
- Jooste, J., Steyn, B. J. M., Vandenberg, L. (2014). Psychological skills, playing positions and performance of african youth soccer teams. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 36(1), 85-100.
- Jordet, G., Hartman, E. (2008). Avoidance motivation and choking under pressure in soccer penalyt shootouts. *Journal of Sport Exercise Psychology*, 30(4), 452-459.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Karcher, C., Buchheit, M. (2014). On-court demands of elite handball, with special reference to playing positions. *Sports Medicine*, 44(6), 797–814.
- Koç, H., (2004). *Profesyonel futbolcularda durumluk kaygı düzeylerini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Koger, R.L. (2007). *The new coach's guide to coaching youth soccer: a complete reference for coaching young players ages 4 through 8*. Newyork: Skyhorse Publishing.

- Konter, E. (2003). *Spor psikolojisi uygulamalarında yanlıgılar ve gerççekler*. Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- Kurt, C., Çatıkkaş, F., Ömürlü, I.K., Atalay, O. (2012). Comparison of loneliness, trait anger-anger expression style, self-esteem attributes with different playing position in soccer. *Journal of Physical Education and Sport*, 12 (1), 39-43.
- Marshall, C., Rossman, G.B. (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage
- McCrae, R.R., Costa, P.T. (2008). *The revised NEO personality inventory*, The SAGE handbook, London.
- Millon, T., Davis, R.D. (1996). *Disorders of personality DS- MIV and beyond*, A wiley interscience, New York:John Wiley, Sons.
- Najah, A., Rejeb, R.B. (2015). The psychological profile of youth male soccer players in different playing positions, *Advances in Physical Education*, 5(3), 161-169.
- Rammstedt, B., John, O.P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the big five inventory in English and German. *Journal of Research in Personality*, 41(1). 203-212.
- Ravizza, K. (2002). A philosophical construct: A framework for performance enhancement.In. Henschen,K. (Ed.) *Applied Sport Psychology. International Journal of Sport Psychology*, 33, 4-18.
- Rogulj, N., Srhoj, V., Nazor, M., Srhoj, L., Čavala, M. (2005). Some anthropologic characteristics of elite female handball players at different playing positions. *Collegium Antropologicum*, 29(2), 705–709.
- Schaubhut, N.A., Donnay, D.A.C., Thompson, R.C. (2006). Personality profiles of north american professional football players. *Poster presented at the Annual Convention of the Society for Industrial and Organizational Psychology*, Dallas, TX, May 5-7.
- Şar, N.Ş. (2016). *Spor yapan ve yapmayan bireylerin psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Tatar, A., Zekioglu, A., Vurgun, N. (2006). Sporcuların spor branşlarına göre kişilik özellikleri profillerinin oluşturulması. *Performans*, 12(1), 7-15.
- Thelwell, R., Greenlees, A., Weston, N. (2006). Using Psychological skills training to develop soccer performance, *Journal of Applied Spor Psychology*, 18(3).
- Tınar, M.Y. (1999). Çalışma yaşamı ve kişilik. *Mercek Dergisi*, 14, 93-97.
- Tosunoğlu, F., Gökyürek, B., Okan, İ. (2016). Sporcu öğrencilerin spor branşlarına göre kişilik özellikleri. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(3), 488- 497.
- Zoudji, B., Thon, B., Debû, B. (2010). Efficiency of the mnemonic system of expert soccer players under overload of the working memory in a simulated decision-making task. *Psychology of Sport and Exercise*, 11(1), 18-26.